

Sygn. akt IV CSK 312/18

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 17 października 2019 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Wojciech Katner (przewodniczący)

SSN Marian Kocon (sprawozdawca)

SSN Anna Owczarek

w sprawie z powództwa (...) Spółdzielczej Kasy Oszczędnościowo-Kredytowej w S.
przeciwko Krajowej Spółdzielczej Kasie Oszczędnościowo-Kredytowej w S.
o ustalenie,

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Cywilnej

w dniu 17 października 2019 r.,

skargi kasacyjnej strony pozwanej

od wyroku Sądu Apelacyjnego w (...)

z dnia 30 maja 2017 r., sygn. akt I ACa (...),

oddala skargę kasacyjną;

zasądza od skarżącej na rzecz strony powodowej kwotę

270 zł (dwieście siedemdziesiąt) tytułem kosztów

postępowania kasacyjnego.

UZASADNIENIE

Sąd Apelacyjny w (...), w uwzględnieniu apelacji powodowej (...) Spółdzielczej Kasy Oszczędnościowo - Kredytowej w S., wyrokiem z dnia 30 maja

2017 r. zmienił wyrok Sądu Okręgowego w G. w ten sposób, że ustalił nieważność: (pkt I lit a wyroku) § 12 ust. 1 pkt I Statutu pozwanej Krajowej Spółdzielczej Kasy Oszczędnościowo - Kredytowej w S. w wersji obowiązującej przed jego zmianami wynikającymi z uchwały Nr (...) z dnia 22 września 2016 r. Nadzwyczajnego Walnego Zgromadzenia Spółdzielczej Kasy Oszczędnościowo - Kredytowej w S. oraz (pkt I lit. b wyroku) § 12 ust. 1 pkt 2 i ust. 4 Statutu pozwanej w wersji obowiązującej przed jego zmianami wynikającymi z uchwały Nr [...] z dnia 22 września 2016 r. Nadzwyczajnego Walnego Zgromadzenia Spółdzielczej Kasy Oszczędnościowo - Kredytowej w S. z wyłączeniem sytuacji określonej w art. 39 ustawy z dnia 5 listopada 2009 r. o spółdzielczych kasach oszczędnościowo - kredytowych (jedn. tekst: Dz. U 2016 r., poz. 1910 ze zm., obecnie: Dz. U. 2019, poz. 2412, dalej: „uskok”, bądź „ustawy o skok-ach”).

Skarga kasacyjna pozwanej od wyroku Sądu Apelacyjnego w części uwzględniającej powództwo - oparta na obu podstawach z art. 398³ k.p.c. - zawiera zarzut naruszenia art. 365 § 1 k.p.c., art. 37 ust. 1 pkt 2, art. 38 ust. 3, 5, a także art. 39 ust. 1 ustawy o skok-ach, art. 353¹ k.c., i zmierza do uchylenia w tej części wyroku i oddalenia apelacji, bądź przekazania sprawy do ponownego rozpoznania.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Nie podlegał uwzględnieniu zarzut naruszenia art. 365 § 1 k.p.c. już tylko dlatego, że zasadą jest, iż orzeczenie prawomocne nie wywołuje skutków *erga omnes*. Wprawdzie art. 365 § 1 *in fine* k.p.c. wyraźnie stanowi, że wyjątkowo, na mocy szczególnych przepisów, skuteczne jest ono wobec innych osób niż strony procesu oraz organy państwowe i organy administracji publicznej, niemniej jednak takie przepisy w okolicznościach sprawy nie wchodzą w rachubę.

Odnosnie do zarzutów dotyczących błędnej wykładni przepisów ustawy o skok-ach godzi się zauważyć, że przepisy tej ustawy wymagają ścisłej wykładni. To założenie wymaga uwzględnienia przy interpretacji tych przepisów mających zastosowanie w sprawie. Niepodobna bowiem pominąć, że samodzielność i niezależność kas, jako odrębnych podmiotów prawa prywatnego, podlega ochronie konstytucyjnej. Zatem, skoro zgodnie z art. 22 Konstytucji RP dopuszczalne jest ograniczanie wolności działalności gospodarczej w drodze

ustawy i tylko ze względu na ważny interes publiczny, to jakiegokolwiek działania ograniczające w jakiegokolwiek sposób tę swobodę, wbrew istniejącym regulacjom ustawowym, są niezgodne z prawem (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 10 kwietnia 2013 r., IV CSK 542/12).

Paragraf 12 ust. 1 Statutu w punktach 1 i 2 odnosi się do dwóch odrębnych stanów faktycznych, których wspólny mianownik polega na nałożeniu na spółdzielcze kasy oszczędnościowo-kredytowe (dalej też: „kasy”) obowiązku składania lokat pieniężnych na rachunkach w Kasie Krajowej. Punkt pierwszy dotyczy środków stanowiących określony procent funduszy własnych kas (funduszu udziałowego, funduszu zasobowego), natomiast punkt drugi dotyczy środków stanowiących określony procent funduszu oszczędnościowo-pożyczkowego. W skardze kasacyjnej nie podniesiono jakichkolwiek zarzutów odnoszących się do stwierdzenia nieważności § 12 ust. 1 pkt 1 Statutu (pkt. I lit. a wyroku).

Istota zarzutów skargi kasacyjnej zasadza się na problematyce tzw. rezerwy płynnej, a więc odnosi się do zagadnienia ważności § 12 ust. 1 pkt 2 Statutu.

Zgodnie z art. 37 ust. 1 uskok, środki pieniężne pozostające w dyspozycji kas, które nie są wykorzystywane na pożyczki i kredyty dla członków kasy, mogą być inwestowane z zachowaniem najwyższej staranności w ściśle limitowane w tym przepisie instrumenty finansowe, w tym m.in. „jako lokaty, wkłady lub udziały w Kasie Krajowej”. Dodatkowo, na podstawie art. 38 ust. 1-3 uskok, kasa obowiązana jest utrzymywać rezerwę płynną w wysokości 10% funduszu oszczędnościowo-pożyczkowego, która służy zapewnieniu płynności kas i którą stanowią środki pieniężne: 1 /zgromadzone w formie gotówki, 2/ utrzymywane na odrębnych rachunkach w Kasie Krajowej, 3/ zgromadzone w formie jednostek uczestnictwa funduszy rynku pieniężnego. Przepisy te określają podstawowe zasady gospodarowania przez kasy środkami pieniężnymi pozostającymi w ich dyspozycji, tj. niezaangażowanymi w zakupione środki trwałe oraz udzielone członkom pożyczki i kredyty. W ramach tych wolnych środków powinna być utrzymywana rezerwa płynna. Rezerwa ta może być utrzymywana przez kasy wyłącznie w wymienionych wyżej trzech formach, które przewiduje ustawa. Pozostałe wolne środki kasy mogą inwestować z zachowaniem najwyższej

staranności w instrumenty finansowe wymienione w art. 37 uskok. Przepisy art. 37 i 38 uskok mają charakter bezwzględnie obowiązujący.

Jedynym przypadkiem, w którym Kasa Krajowa może zobowiązać kasy do przeznaczenia dodatkowych środków na rezerwę płynną, określając jednocześnie ich wysokość, jest sytuacja przewidziana w art. 39 ust. 1 uskok. Wartość tych dodatkowych środków nie może przekraczać wysokości 5% funduszu oszczędnościowo - pożyczkowego. Poza tym jedynym przypadkiem Kasa Krajowa nie może nakładać na kasy obowiązku utrzymywania na jej rachunkach swojej rezerwy płynnej, ani jakichkolwiek innych środków finansowych, w tym pochodzących z funduszu udziałowego i zasobowego. Tymczasem takie właśnie obowiązki przewidziano w § 12 ust. 1 Statutu.

Celem rezerwy płynnej jest stałe utrzymywanie zdolności danej kasy do wywiązywania się z jej bieżących zobowiązań płatniczych. Skoro zaś taki jest cel gromadzenia środków pieniężnych na potrzeby rezerwy płynnej, to znaczy, że środki te powinny być dostępne dla kasy w taki sposób, aby w razie konieczności można je było natychmiast uruchomić. Należy przy tym zaznaczyć, że rezerwa płynna, o której mowa w art. 38 ust. 1-3 uskok, służy wyłącznie tej kasie, która je utworzyła i ma zabezpieczać tylko jej płynność, zaś na zabezpieczenie innych kas składa się wyłącznie pośrednio na zasadzie wyjątku przewidzianego w art. 39 uskok. Dlatego też kasy mogą same decydować, w której z form wskazanych w art. 38 ust. 3 uskok chcą utrzymywać swoją rezerwę płynną.

Kasa Krajowa nie może prowadzić działalności innej niż działalność określona w ustawie o skokach lub w ustawach odrębnych (art. 43 uskok). Zgodnie z art. 44 ust. 1 uskok, jest ona obowiązana prowadzić działalność na rzecz swoich członków, czyli spółdzielczych kas oszczędnościowo-kredytowych, polegającą m.in. na przyjmowaniu lokat (ust. 2 pkt 6). Zatem przyjmowanie lokat jest obowiązkiem Kasy Krajowej, jednakże ich składanie nie jest obowiązkiem kas, lecz ich uprawnieniem. Kasa Krajowa może prowadzić również inną działalność na rzecz kas, a nawet ich członków, jednakże wyłącznie na podstawie indywidualnej umowy zawartej z kasą (art. 44 ust. 5 uskok). Przepisy art. 43 i 44 uskok mają również charakter bezwzględnie obowiązujący.

Na gruncie powyższych przepisów ustawy o skok-ach, wbrew zarzutom skargi kasacyjnej, Sąd Apelacyjny zasadnie uznał, że postanowienie § 12 ust. 1 Statutu, nakładające na kasy obowiązek złożenia w Kasie Krajowej jako oprocentowanych lokat części funduszu zasobowego i udziałowego (pkt 1) oraz połowy obligatoryjnej rezerwy płynnej (pkt 2), będące sprzeczne z tymi przepisami jest z mocy art. 58 § 1 k.c. nieważne w orzeczonym zakresie.

Z tych przyczyn orzeczono, jak w wyroku.

jw